

DÜNYA BANKASI VE ÇİN'İN KARŞILIKLI FAYDAYA DAYALI İŞBİRLİĞİ: YENİLİK ÖNYARGISININ ÜSTESİNDEN GELMEK

THE WORLD BANK AND CHINA COOPERATION OF MUTUAL ADVANTAGE: THE OVERCOMING A BIAS OF INNOVATION

Özlem KÜÇÜK*

Öz

Dünya Bankası'ndan kredi almaya başladıktan sonra uluslararası ticarete ve yatırıma açıklık, Çin'in ekonomik dönüşümünün ayrılmaz bir parçası olmuştur. Hızlı ve uzun bir ekonomik büyümeyi bilim ve teknolojiye yeniliklerle destekleyerek sürdürmüştür. Bu makale, Çin'in yabancı yatırımı teşvik eden ekonomik büyüme modeliyle inovasyona dayalı teknolojik gelişiminde ve piyasa ekonomisine uyumunda Dünya Bankası'nın etkisini incelemektedir. Sadece firmalar, üniversiteler ve araştırma enstitüleri arasında değil, aynı zamanda bireyler arasında da rekabete uyumlu ve yeniliğe açık Çin'in kurumsal değişimi akademik çalışmalar ve Banka'nın raporları incelenerek tartışmaya açılacaktır. Çin'in emek yoğun imalattan teknolojik imalata geçişini destekleyen reformlarda Banka'nın katkısı araştırılacaktır. Böylece, yeni Çin tüketim toplumu oluşurken, piyasa ekonomisiyle uyumu sağlanmıştır. Öyle ki, uzun bir süredir, Amerikan tüketimi dünya ekonomisinin temel itici güçlerinden birisiyken, Çin'de ortaya çıkan orta sınıf, yeni pazar olarak ulusötesi şirketlerin yatırımlarını çekmektedir. Ancak, ABD ve Çin arasında yükselen ticaret savaşı, teknoloji milliyetçiliği ve Covid-19 krizi, Çin'in büyümesini olumsuz yönde etkilemektedir. Banka'nın Çin'e verdiği kredinin ABD üst yönetimi tarafından yüksek perdeden eleştirisi, Çin'li teknoloji firmalarına konulan ambargolar gibi yükselen duvarlar, Çin ekonomisinin büyümesinin üzerinde engellerdir. Nitekim, Amerikan çok uluslu şirketlerinin çıkarlarını koruyan ABD ile yüksek teknoloji üretimini ABD'nin tekelinden çıkarmak isteyen Çin arasında gerginlik ve rekabet artarak sürecektir.

Anahtar Kelimeler: Dünya Bankası, Çin, Kalkınma, Yenilik, Beşeri Sermaye, Teknoloji Üstünlüğü

Abstract

Openness to international trade and investment has become interconnecting part of China's economic transformation since it began receiving loans from the World Bank. It has maintained a fast and long term economic growth by supporting it with innovations in science and technology. I try to explain the role of the World Bank on China's economic growth model that encourages

* Öğr.Gör. Dr. Kocaeli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, ozlem.kucuk@kocaeli.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7717-2439.

foreign investment and innovation-based technological development. China's institutional change, which is competitive and open to innovation, not only among firms, universities and research institutes, but also among individuals will be discussed by examining academic studies and the Bank's reports. The Bank's contribution to reforms supporting China's transition from labor-intensive manufacturing to technological manufacturing will be explored. Thus, while the new Chinese consumer society was formed, its harmony with the market economy was strengthened. As a matter of fact, tension and competition will continue to increase between the USA, which protects the interests of American multinational companies, and China, which wants to remove the US monopoly of high-tech production.

Keywords: World Bank, China, Development, Innovation, Human Capital and Technology Superiority.

GİRİŞ

Dünya Bankası'nı (Banka), bu kadar güçlü yapan nedir? Zira dünyanın en zengin ve büyük ulus ötesi kalkınma finansmanı aracıları olmasının yanı sıra en önemli bilgi kaynağıdır. Başka hiçbir kalkınma kuruluşu, ülkeler hakkında bu denli kapsamlı bilgi sahibi değildir. Banka, ülkelerin nüfusu, ekilebilir alanları, su kaynakları, orman alanları, yeraltı kaynakları, ekonomik, hukuki, sosyal, demografik durumu vb. ile ilgili çok taraflı bilgiler ve detaylı analizler ile raporlar sunmaktadır. İlki 1978 yılında yayımlanan ve dünya ekonomisine yön verir nitelikte olan Dünya Kalkınma Raporları ve ülke raporları gibi çalışmalarını pek çok makalenin istatistiksel veri kaynağını oluştururken, Banka'nın dünyanın en önemli AR-GE kuruluşlarından biri olduğunu söylemek mümkündür (Küçük, 2019: 501).

Dünya Bankası'ndan bu yönde etkilenen Çin, yakın zamanda "Yaogan-34" (uzaktan algılama özellikli) isimli uydusunu uzaya fırlatmıştır. Yörünge konumuna planlandığı gibi oturan optik uydu, kent planlama, toprak kaynaklarının takibi, afet yönetimi, karayolu ağlarının inşası için Çin'in Tek Kuşak Tek Yol projesinin alt yapı inşaat çalışmalarında yardımcı olması amacıyla kullanılmaktadır (msnhaber, 30.04.2021).

Öte yandan Çin, ABD'nin uzay araştırmaları hususunda işbirliğini engellemesi ve uluslararası uzay istasyonu uygulamasına katılımını yasaklanması nedeniyle 2022 yılına kadar kendi uzay istasyonunu kurmaya çalışmaktadır. Bu yönde önemli ilerlemeler gerçekleştirmiştir (Birsay, 09.07.2021).

Bugün, Avrupa ve Asya arasında eski ipek yolu ticaret rotası boyunca altyapı geliştiren Çin, ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sonrası kitle üretimine dayalı ekonomik gelişiminin devamını sağlamak üzere yeni pazarlara ulaşmanın bir yolu olarak ulus ötesi finans kuruluşlarını yapılandırmasına benzer şekilde "Tek Kuşak Tek Yol" projesini geliştirmiştir. Ekonomik gelişimini ve yatırımlarını hızlandırmak ve kontrol altında almak isteyen Çin, "Tek Kuşak" ile Avrasya'da uzun dönemli varlığını desteklemek üzere yoğun altyapı yatırımları yapmaktadır. "Tek Yol" ise Pasifik Okyanusu'ndan Baltık Denizi'ne kadar liman ve deniz tesislerinin inşasını kapsayan 21. yüzyıl denizden İpek Yolu projesidir (Global Capital, 2015: 2).

Çin, günümüzde ikinci ekonomi olmasına rağmen, hala Dünya Bankası'ndan borç almaktadır. Zira Banka'dan kredi almak Çin için sadece ekonomik bir anlam ifade etmemekte, aynı zamanda Dünya Bankası'na da fayda sağlamaktadır. Dünya Bankası ve Çin ilişkisi, diğer gelişmekte olan ülkelerden büyük farklılıklar göstermektedir. Çok taraflı uluslararası örgütleri, İkinci Dünya Savaşı sürerken yapılandırılan ve kurucusu olan ABD, tüm bu ulusüstü kurumların (BM, DB, IMF) bütçesine en büyük katkıyı sağlayan ülkedir. Ancak, bu kuruluşlar üzerindeki etkisi azalmaya başlayan ABD yönetimi Trump döneminde tehditkâr bir uslûp kullanmaya başlamıştır. Huenemann'ın ifade ettiği üzere, neredeyse yirmi yıldır, Banka ve Çin karşılıklı bir "haydi rol yapalım" oyununu sürdürmektedir, zira 1994'den buyana Çin'in döviz rezervlerindeki yıllık artışlar, Banka'nın Çin'e verdiği yıllık kredilerden daha fazladır. Günümüzde Çin'in satın alma gücü paritesi temelinde ölçülen kişi başına milli geliri, Çin'in "mezun olacağı" (artık Dünya Bankası kredisi almayacağı) yüksek gelir düzeyine hızla yaklaşmaktadır (Huenemann, 2013: 251). Bugün, IBRD, kişi başına düşen yıllık gayri safi milli hasıla oranı 1.026\$ ile 12.375\$ arasında değişen ülkelere kredi vermektedir (Kenton, 2021). 2020'de Çin, doğrudan yabancı yatırımın en büyük alıcısıydı. COVID-19'u kontrol altına alan ve ekonomisini yeniden açan ilk ülke oldu. Böylelikle 2020'de Çin'de kişi başına düşen GSYİH 10.500 USD'ye ulaşmıştır (Xinhuanet, 2021). Trump'ın Kudüs oylamasından sonra BM bütçesinden en az 285 milyon dolarlık kesinti açıklaması ile 75. Birleşmiş Milletler Yıllık Toplantısında, Çin'in Covid-19'dan sorumlu tutulmasını yönünde çağrıda bulunması, gerginliği giderek artırmıştır. Nitekim, Dünya Bankası'nın Çin'e 1, 5 milyar dolarlık düşük faizli kredi sağlaması, eski Başkan Trump'ın sert tepkisiyle karşılaşmıştır. Oysaki, yakın zamana kadar, bilhassa DB ve IMF tarafından başlatılan kalkınma programları, yukarıdan aşağıya bürokrasi, program ve bağışçı tarafından yönlendirilmektedir Ancak, şu günlerde üyelerin daha fazla katılımcı yaklaşımına bağlı olarak tabandan gelen girişimler ile karar verme süreci artık yukarıdan aşağıya değil aşağıdan yukarıya doğru akma eğilimindedir (Aigrain, Chan ve oth. 2008: 157).

Çin'in sosyo-ekonomik yapısındaki köklü değişim 1970'lerin sonunda açık kapı politikası izlemeye başlaması ve 1980'de uluslararası mali kuruluşlara (DB ve IMF) yeniden üye olması ile şekillenir. Çin'de Ticaret reformu, Deng Xiaoping'in ihracatçılar için döviz kuru ve vergi imtiyazlarına ilişkin "Açık Kapı Politikası" ve özel bir ekonomik bölge oluşturulmasıyla 1980'lerin başında şekillenmeye başlamıştır. Türkiye'de 1950'de Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası'nın (IBRD) desteğine kurulan Türkiye Sinai Bankası'na benzer şekilde 1981'de Çin'de, Çin Yatırım Bankası'nı kurulmasına öncülük etmiş ve Çin'de de yatırım kredilerinin yönlendirilmesi ile denetimini sağlamıştır. Nitekim, Banka Çin'e 1982 yılında teknik yardım, proje yatırımı ve danışmanlık yoluyla faaliyetlerini yürütmeye başlamıştır. Dünya Bankası, Çin Yatırım Bankası aracılığıyla 1981-2002 yılları arasında 36 milyar \$ yatırımlara kredi sağlamıştır (Sezen, 2007: 31; Ravallion, 2008: 7).

Banka'ya teknolojik yenilik, her zaman ekonomik ve sosyal kalkınmanın tam kalbinde yer alırken, gelişmekte olan dünyanın daha fazla evrimi için de gereklidir. Zira dünya ciddi bir ekonomik krizin ortasındadır ve teknoloji, dünya çapında ekonomik faaliyetleri yeniden başlatmanın veya yeniden üretmenin bir yolu olabilir. Böylece, büyük çevresel zorluklar karşı karşıya kalınırken, üretim ve tüketim modellerinde geniş çaplı değişiklikler yapılması gerekmektedir. Nitekim küresel sistem,

bilgi teknolojileri ve yeni teknolojiler (biyoteknoloji ve nanoteknoloji...) ile derin bir dönüşüm geçirmektedir (World Bank Group, 2010: 2).

Çin ekonomisinin geleceğinin inovayona bağlı olduğunu Çin'deki herkes bilmektedir. Savaş sonrası doğum oranındaki ani artış ile yüz milyonlarca hırslı işçinin sağladığı, görünüşte sınırsız ucuz işgücü arzına güvenen Çin, kendisini olağanüstü bir şekilde diğer ülkelerin yeniliklerinin üretimine adanmıştır. Bu çaba, dünyanın en modern imalat gelişmelerini sadece on veya yirmi yıl içinde özümsemesini ve dünyanın en büyük ihracatçısı olmasını sağlamıştır. Bu duruma uygun olarak, Çin küresel bir kopyacı olarak ün kazanmıştır (Dychtwald, 2021).

Dünya Bankası aracılığıyla dışa açılan ve Covid-19 öncesi ABD'ye yüksek oranda mal ve hizmet satan Çin, yükselen ticaret savaşları sonrası ihracata dayalı ekonomiyi sorgulamaya başlamıştır. Öyle ki, ABD'li alıcılar, İnegöl Mobilya ve Dekorasyon fuarına gelerek üreticilerle anlaşma yapmışlardır. Böylelikle Çin'in ABD'ye yaptığı mobilya ihracatı diğer ülkelere kaymaktadır. Nitekim, Çin, ihracata dayalı ekonomisinin dışa bağlı bir kırılma ürettiğini görerek, bu günlerde iç pazarda ihmal etmeyecek daha istikrarlı, inovasyona ve teknoloji üstünlüğü dayalı yeni bir üretim dönemine girmeyi planlamaktadır (Özdemir, 2021; Habertürk, 2021).

1999 ve 2008 yılları arasında Ar-Ge harcamalarında en hızlı büyüyen ülke, Çin olmuştur. Etkili bir bilgi ve iletişim altyapısı, en başarılı inovasyon stratejilerine sahip ülkeler için önemli bir faktördür. Böylece Çin, üretim ve ticaret için pek çok fırsat sunan BİT donanımları ana üreticisi konumuna gelmektedir (World Bank Group, 2013: 3 ve 23).

Dünya Bankası raporuna göre Çin, Avrupa Birliği ortalamasının üzerinde, GSYİH'nın yüzde 2, 2'sinden fazlasını Ar-Ge'ye harcarken, yüksek hızlı trenler, e-ticaret ve mobil ödemeler gibi kilit sektörlerde çığır açan ilerlemeler ve yerli patentlerde dünya lideri olmayı hedeflemektedir. Elektronik, telekom, dijital ve biyogenetik teknolojiler ise karşılıklı amplifikasyon sürecinin ön saflarında yer almaktadır. Banka'ya göre, Çin, teknolojiadaki gelişmelerden tam olarak yararlanmak için inovasyon sisteminin potansiyelini artırmaya ihtiyaç duyacaktır. Zira, yakın zamanda kaydedilen ilerlemelere rağmen, Çin yüksek kaliteli insan sermayesi (ülke nüfusuna göre yüksek öğrenim kayıtları olan Ar-Ge uzmanları, doktora öğrencileri), internet erişimi ve kullanımı ile genel iş ve düzenleyici ortamda geride kalmaktadır. Dünya Yönetim Anketi'nden (WMS) verilerine göre, Çinli yöneticilerin kısa vadeli üretim hedeflerini karşılamada ve fiyata dayalı rekabette üstünken, ankete katılan 40 ülke arasında, uzun vadeli stratejik planlama ve personel alımı gibi inovasyonla ilgili uygulamalarda daha az tecrübeli ve yetenekli görünmektedir (The World Bank Group, 2020). "Bilgi toplumu"nun ortaya çıkmasıyla birlikte birçok bilim insanı, yoksulluğun, eşitsizliğin ve sosyal dışlanmanın sona ereceğini tahmin etmeye başlamıştır. Bununla birlikte, gelecek için mükemmel bir dünya öngörülerinin üzerinden geçen bunca yıl da, ABD'de sosyal dışlanma ve sosyo-ekonomik eşitsizlik önemli ölçüde artmıştır (Bach, Shaffer and Wolfson, 2013: 247). Piyasa ekonomisi ile zenginleşen ve dünyanın en büyük pazarı haline gelen Çin için Trump yönetiminden gelen sert ambargolar ve restleşmeler ile başlayan ticaret savaşı zor bir döneme neden olmuştur. Covid-19 salgını öncesi, hızla büyüyen başta Çinli telekom devi Huawei ve Çinli sosyal medya uygulama şirketi Tik Tok için sıkıntılı bir dönem söz konusu olmuştur. Zira. 2019 yılında akıllı telefon satışlarında Apple firmasını geride bırakan Huawei ve 2020 yılında aynı şekilde Apple'ı geçen Çinli Xiaomi de Trump yönetimince kara listeye alınmıştır. Çinli Huawei'in ABD'nin

google uygulamalarını (Facebook, Twittter, Instagram...) kullanma yasağı getirmesi nedeniyle satışları olumsuz etkilenmiştir. 2021 başlarında ise Huawei, Çin'deki Pazar hakimiyetini Türkiye'de fabrika kuran ve üretimine geçen Çinli Oppo'ya kaptırmıştır. Bilakis, Apple için 2020 yılı son çeyreği son derece verimli geçerken, 5G destekli yeni akıllı telefonu, 80 milyon adet satışa ulaşarak, bir önceki yıla göre %15 büyümüş ve 2017 yılından beri geçemediği Samsung'u 2020 yılının son üç ayında geride bırakmıştır (NTV, 09.03.2021; CNN Türk, 16.01.2021: Birsay, 23.02.2021).

Bu makale de merkezi olarak kontrol edilen ekonomi ile yönetilen Çin'in ekonomik reformlar ve ticaretin serbestleşmesi sonrası yaşadığı değişim ve Dünya Bankası'nın etkisi incelenmiştir. Çalışmanın nihai amacı, Çin'in piyasa ekonomisine geçişinde önemli bir rolü olan Dünya Bankası'nın Çin üzerinde olası etkilerini anlayabilmektir. Böylelikle dünyanın üretim ss ve en büyük ihracat konumundaki Çin, taklitiden yenilikiye teknoloji üstünlüğü politikasına geebilecekmii sorusunun yanıtı bulunmaya çalışılacaktır. Bu alışma, Dünya Bankası, BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı, McKinsey Global İnnstitute, European Parliament gibi kurumların araştırmaları ve çoğunluğu uluslararası literature ait çalışmaları değerlendirilerek hazırlanmıştır. Literature önemli bir katkı sağlayacağı düşünülen çalışma, literatür tarama, veri analizi ve Dünya Bankası raporları incelenerek hazırlanmıştır. Makale,  bölümden oluşmaktadır; (i) Dünya Bankası ve Çin : Karşılıklı Faydaya Dayalı İşbirliği ve Değerşen Değerler (ii) Çin, İnnovasyon, Bilim ve Teknoloji stnlğ Mücadelesi, (iii) Çin ve Beşeri Sermayenin Güçlendirilmesi.

Elde edilen sonuçlar ise şöyledir: 1. Çin'in küresel pazarlara ulaşımında önemli bir işlevi olan Dünya Bankası, Çin ve ABD arasında köprü olmuştur. 2. Ekonomik reformlar öncesi özel mülkiyetin neredeyse olmadığı Çin'in dünya tkretim miktarı da nüfusuna oranla düşüktür. Ancak, piyasa ekonomisi beraberinde gelir eşitsizliği artarken, lüks tkretim oranı artmış ve Çin dünya tkretim pazarında önemli bir aktör olmuştur. 3. Çin, Banka'dan borç alan ülke konumundan küresel Güney için alternatif finans sağlayıcısı konumuna yükselmiştir. Öyle ki, Çin'in küresel finansal genişlemesi Afrika için alternatif oluşturmuş, katı kredi koşullarıyla borç veren Dünya Bankası ile rekabet etmeye başlamıştır. 4. Çin, AR-GE için btcesinden önemli bir miktar pay ayırırken, niversiteleri, araştırma kuruluşlarını ve inovasyonu destekleyen politika üreterek teknoloji üstünlüğü ilkesini Çin'in ayrılmaz parçası olarak görmeye başlamıştır.

1. DÜNYA BANKASI VE ÇİN: KARşILIKLI FAYDAYA DAYALI İşBİRLİĞİ VE DEğerREN DENGELER

Banka'ya göre dışa açılan ve ekonomisinde reform yapmaya başlayan Çin, günümüzde 800 milyondan fazla insanın yoksulluktan kurtulduğu ve GSYİH büyümesi yılda ortalama yüzde 10'a ulaşan bir ülke konumundadır. Diğer taraftan piyasa ekonomisine açılan Çin'de beşikten mezara sosyal güvenlik sisteminin transferiyle eşitliğin bozulduğunu söyleyen araştırmacı sayısı da azımsanmayacak kadar çoktur (The World Bank in China, 2021). Gelişmiş lkeleri ekonomik olarak yakalamayı hedefleyen geç kalanlar için, gelişmiş ekonomilerle aralarındaki teknolojik uçurumun kapatılması büyük önem taşımaktadır. Cui için uzun vadeli araştırma ve deneylere dayalı kademeli olarak değerşen politikalar yerine, Dünya Bankası'nın "çok terapisi," lkeleri kemer sıkma

politikaları benimsemeye ve kısa sürelerde piyasa liberalizasyonuna zorlayarak önemli risklere neden olmuştur (Godement, Rudolf, Julienne, Schwoob and Isenring-Szabó, 2018: 17).

1970'ler boyunca Çin'in uluslararası kuruluşlara katılımı konusunda çok fazla deneyimi yoktu. Bu nedenle, Çin genel olarak uluslararası kurumlarda ve özel olarak uluslararası finans kurumlarında kendisini nasıl temsil edeceğine dair bazı soru işaretlerine sahipti. Bu tür endişeler, Çin Halk Cumhuriyeti'nin (ÇHC) Mayıs 1980'de IMF ve Dünya Bankası Grubu'na katılmaya başlamasından sonra yavaş yavaş dağılmıştır. Çin'in yabancı sermaye ihtiyacı ve bunu elde etmek için gerekli bilgileri paylaşma isteği giderek artmıştır. Zira Çin ne en büyük borç alan ekonomi olurdu, ne de sahip olduğu etkileyici proje uygulamaları siciline sahip olurdu. Banka tarafından 2015 yılında onaylanan 50 milyon dolarlık Çin'in Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nde uygulanan ve 2019 da tamamlanan bir projeye ilişkin kredi, bölgede uzun süredir devam eden beş devlet meslek yüksekokulunu desteklemiştir. Banka'nın desteği, müfredatın güncellenmesine yardımcı olmayı, yüksek kaliteli öğretim ekipleri geliştirmeyi ve öğrencilerin eğitim ve becerilerinin yerel endüstrilerin ve hizmet sektörlerinin ihtiyaçlarını karşılamasını sağlayarak istihdam fırsatlarını iyileştirmeyi hedeflemiştir (Feinerman and Lichtenstein, 1996: 397; World Bank, November 11, 2019).

Dünya Bankası, ekonomik kalkınmaya ilişkin bir fikir üreticisi olarak benzersiz bir konuma sahiptir. Öyle ki, dünyanın her yerinde, kalkınma konularıyla ilgili tartışmalar, Dünya Bankası 'yanlısı veya karşıtı' pozisyonları çerçevesinde şekillenme eğilimindedir. Bankanın tartışma çerçevesini belirleme becerisi; 1) düşük gelirli ülkelerin uluslararası sermaye piyasalarına erişimi sağlayan koşulları etkileme kabiliyetine, 2) diğer herhangi bir kalkınma finansmanı kuruluşundan çok daha büyük bir araştırma ve politika tasarımı bütçesine ve 3) ana raporlarının küresel medyada yer almasını sağlama yeteneğine bağlıdır (Wade, 2003: 5).

Çin Komünistleri Ekim 1949'da iktidara geldiklerinde, acil ve hayati önem taşıyan üç ekonomik sorunla karşı karşıya kaldılar: üretimi savaş öncesi düzeyine döndürmek, ulaşım sistemini iyileştirmek; aşırı enflasyonu kontrol etmek ve ilk iki sorunun üstesinden gelmek için gerekli olan zorunlu döviz alım satımını sağlamak (Dernberger, 2015: 35).

Mao Zed'in ölümünden günümüze Çin'in iç ve dış politikasında büyük değişiklikler olmuştur. 12 Ağustos 1978'de Çin hükümeti, Fukuda hükümeti ile hegemonya karşıtı bir madde içeren Çin-Japon barış ve dostluk anlaşması imzalamıştır. Aynı yılın 16 Aralık günü, Çin ve ABD resmi diplomatik ilişkiler kurarak, anti-hegemonya ilkesini teyit eden ortak bir bildiri yayımlamışlardır. 1979'da Vietnam'ı "cezalandırmak" üzere sınırlı bir savaş olmuş ve Çin, ABD ve Japonya ile bir ittifaka ya da sözde bir ittifaka katılmıştır (Cheng, 1988: 157).

Bugün bildiğimiz, modern milliyetçiliğin bir sonucu olarak ortaya çıkan Çin, Rönesans'a kadar, sanat, bilim ve edebiyat gibi alanlar da uzun bir süre Avrupa'nın önündedir. İlaveten, barut, kağıt ve baskının icadı da Çin'e itibar kazandırmıştır. Avrupalılar ile iletişim kurmaktan genellikle kaçınan Çin yönetimi, teknolojik zayıflığı nedeniyle Afyon Savaşı'nda yenilmiştir. Böylece eşit olmayan şartlarda bir anlaşma sonrası Avrupa, Çin'i nüfuz bölgelerine bölmeyi başarmıştır. Bu durum Sun Yatsen'in, 1911'de Cumhuriyetçi Devrimine neden olmuştur. 1979'a kadar, Çin'in ekonomik stratejisi ithal ikameci korumacı politikalar üzerine şekillendirmiştir (Hopper, 2006: 25).

1980-2015 arası Çin ekonomisi yıllık ortalama 8.7 seviyesinde büyümüştür. Böylece, bu 35 yıl boyunca kişi başına reel gelir, kümülatif olarak yüzde 1759 oranında artarak 1980'de 714 dolardan 2015'te 13.277 dolara yükselmiştir. Bir milyondan az nüfusu olan Ekvator Ginesi dışında, aynı dönemde başka hiçbir ekonomi bu kadar büyümemiştir. Çin'in ekonomik büyüme performansı açıkçası müstesna ve fevkalade bir durumdur. Ancak Çin ekonomisi bir dönüm noktasına gelmiştir. Zira 2014'den beri yavaşlamaya başlayan Çin ekonomisi, Covid-19 salgınına rağmen %2.3 oranında büyümüştür. Salgının kontrolü ve talepte ki değişime hızlı uyum bu büyümede etkili olmuştur. Çin, piyasa ekonomisine aıldığında uluslararası ticaret ve doğrudan yatırımlar önündeki engeller kaldırılırken bol ve ucuz emek gücüne ve elverişli demografik yapıya sahiptir. Ancak günümüzde Çin ücretleri pekçok ülkeye kıyasla daha yüksektir. Neredeyse aynı büyüklükteki işgücü oranına sahipken, Hindistan'a göre Çin ücretleri yaklaşık üç kat daha yüksektir (Wei, Xi ve Zhang, 2017: 49; DW Türkçe, 18.01.2021).

Dünya Bankası tarafından ekonomik durumu "tarihteki en hızlı ve sürekli genişleme" olarak tanımlanan Çin ekonomisi, 2018 yılına kadar ortalama % 9.5 reel yıllık gayrisafi yurtiçi hasıla (GSYİH) büyümesiyle dünyanın en hızlı büyüyen ekonomisi haline dönuşmüştür. Bu tür bir büyüme, Çin'in ortalama olarak her sekiz yılda bir GSYİH'sını ikiye katlamasına ve tahmini 800 milyon insanın yoksulluktan kurtarılmasına yardımcı olmuştur. Nitekim, Çin, dünyanın en büyük ekonomisi (satın alma gücü paritesi temelinde), üreticisi, döviz rezervi sahibi ve ithalat-ihracat ticareti yapan ülkesi olmuştur. Aynı zamanda Çin, ABD'nin en büyük ticaret ortağı, en büyük ithalat kaynağı ve ABD'nin en büyük üçüncü ihracat pazarı haline dönuşmüştür (CRS Report, 2019: 2-5).

ABD, 2019'da 452 milyar dolarlık Çin'den mal ithal etmiştir. Bu oran bir hayli yüksektir ve Meksika, Brezilya, Hindistan, Tayland ve Endonezya'nın GSYİH toplamı bu ithalata yakındır. Ancak Çin ve ABD arasındaki gerginlik Hindistan'ın ABD'nin en büyük stratejik ortağı olmak üzere hazırlanmasına neden olmuştur. Diğer yandan Facebook Hindistan'ın en stratejik telekom şirketi Reliance Jio için 5.7 milyar dolar yatırım yaptığını duyurmuştur (Govindarajan ve Bagla, 25.05.2020). Tüm gelişmeler, ABD ve Çin arasındaki ticareti olumsuz etkileme eğilimindedir.

2015 yılı ABD ve Çin ekonomik ilişkilerine ilişkin eski ABD Başkanı Obama tarafından yapılan bilgilendirme açıklaması ABD ve Çin arasındaki karşılıklı faydaya dayalı işbirliğine ilişkin bir kaynak olarak arşivlerde yerini almıştır. Kurallara dayalı uluslararası ekonomik sistem, yüz milyonlarca insanı yoksulluktan kurtararak, son 35 yılda Çin'in benzeri görülmemiş ekonomik büyümesinin ilerlemesine yardımcı olmuştur. Diğer yandan, Amerika Birleşik Devletleri, 2030 yılına kadar yalnızca Asya'da 3 milyardan fazla tüketiciyi içermesi öngörülen küresel bir orta sınıfın ortaya çıkmasından da yararlanmışır. ABD mal ve hizmet ihracatı, 2014 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde yaklaşık 12 milyon içi desteklemiştir. Çin, küresel finans kurumlarının yapılandırılması ve daha da güçlendirilmesi ve modernizasyonunda güçlü bir paya sahiptir ve ABD, Çin'in Asya ve ötesinde kalkınma ve altyapıyı finanse etmeye artan katkılarını memnuniyetle karşılamaktadır (The White House, 2015).

Çin ve Dünya Bankası arasındaki ilişi, 1980'de Deng Xiaoping ve Robert McNamara (Dünya Bankası Grubu eski Başkanı ve ABD Savunma Bakanı) arasında ki ünlü bir toplantıyla uzun soluklu ve olumlu bir ilişkisi olarak başlamıştır. Deng, McNamara'ya, Çin'in Dünya Bankası

yardımları olsa da olmasa da modernleşeceğini, ancak yardımla bunu daha hızlı yol alacağını söylemiştir. Uzun yıllar boyunca Çin, kredi miktarı ve proje sayısı açısından Banka'nın en büyük müşterisi olmuştur. Banka, enerji ve ulaşım altyapı projeleriyle başlamış ve havza yönetimi, kentsel su temini ve sanitasyon, ağaçlandırma ve kırsal eğitim ve sağlık gibi daha karmaşık konulara geçmiştir. Günümüzde Çin, çoğunlukla Afrika'daki en yoksul ülkeleri finanse eden Dünya Bankası'nın imtiyazlı önemli bir bağışçısı olmuştur. Aralık 2019'da ki sıralamada Çin, Birleşik Krallık, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve Fransa'nın arkasında ve G7 üyeleri Kanada ve İtalya'nın önünde altıncı en büyük bağışçı olmuştur. Çin'in Dünya Bankası ile ilişkisi büyük ölçüde olumlu olsada, Banka'nın altyapı ve büyümeden uzaklaşması ve yavaş hazırlık sürelerine ile maliyetli bürokrasisine yönelik eleştirileri sözkonusudur. Nitekim, Çin, 100'den fazla üyeyi kendine çekerek, Asya Altyapı Yatırım Bankası'nı (AIIB) ve mevcut kalkınma bankalarıyla yakın işbirliği içinde çalışarak iyi bir başlangıçla yeni bir çok taraflı kalkınma bankasını kurmuştur (Dollar, 2020).

1.1.Çin'in İhracata Dayalı Sanayileşmesinde Dünya Bankası'nın Rolü

Uluslararası kuruluşlar, özellikle Dünya Bankası, IMF ve Asya Kalkınma Bankası, Asya Yüzyılı'nın üretiminde en önemli üçlü destekçidir. Bu kurumlar, Asya ile ilgili çeşitli gazetecilik ve popüler yayınlarda kullanılan küresel ölçekte ekonomik veriler sağlamak ve bölgenin ekonomik geleceği hakkında etkili raporlar üretmektedir (Asianisms, 2016: 221).

1970'lerin sonlarından bu yana ve özellikle 1990'larda, doğrudan yabancı yatırım (DYY), Çin'in sanayi tabanını büyük ölçüde yeniden şekillendirerek, endüstriyel teknolojisini geliştirmiştir. Birleşmiş Milletler raporuna göre, Çin 1998 ile 1999 yılları arasında dünyanın en büyük onuncu yüksek teknoloji ihracatçısı ülkesidir. 2003 yılında, Çin'in yüksek teknoloji ihracatı, 1991 yılına göre 41 kattan fazla bir artışla 110,3 milyar ABD dolarına ulaşmıştır (Cao, 2004: 1). İthal edilen kilit parçalar ve bileşenlerle yapılan montajlı yüksek teknoloji ürünleri, Çin'in yüksek teknoloji ihracatının yaklaşık %82'sini oluşturmaktadır. Tayvanlı şirketler, Tayvan-BT şirketleri, üretim/montaj kapasitelerinin %95'ini anakara Çin'e taşıdı ve dizüstü bilgisayarlar gibi en iyi bilgi ve iletişim teknolojisinin tepe montajını kurdular (Xing, 2011).

Dünya Bankası, 1970'lerin sonundan buyana Çin'in ekonomik dönüşümünde önemli bir rol oynamıştır. Çin, Dünya Bankası'ndan iyi bir şekilde faydalanırken, Banka'da Çin'in ihtiyaçlarına cevap vermiştir. Banka, diğer bazı geçiş ekonomilerinde olduğu gibi, erken veya kapsamlı piyasa serbestleştirilmesi veya özelleştirmesini Çin'e önermemiştir. Çin'in ekonomik reformları yaparak öğrenme metodunu desteklemiştir. Uluslararası deneyime dayalı bir perspektif sunmuş ve pek çok alanda genellikle Banka destekli projeler aracılığıyla teknik yardım sağlarken, temel kurumsal ve politika reformlarının sınırlarını zorlamıştır. Çinliler uluslararası sermaye piyasalarına erişimde uzmanlık ve güvenilirlik kazandıkça, Banka'nın Çin'deki rolü kaçınılmaz olarak küçülmüştür. Günümüzde Çin, Dünya Bankası'nı teknik, kurumsal ve kavramsal seçici yenilikler ile kalkınma için kullanmaktadır (Bottelier, 2006: 1).

Yatırıma ve uluslararası ticarete açıklık, son kırk yılda Çin'in ekonomik dönüşümünün ayrılmaz bir parçası olmuştur. Böylece nispeten kısa süre içinde Çin, dünyanın geri kalanıyla ilişki kurma şeklini derinden değiştirmiştir. Çin reformunun önemli bir unsuru olan iç pazarların gelişimi,

ticaret, yatırım akışları, teknoloji transferleri, insandan insana değiş tokuş ile bilginin yayılması yoluyla uluslararası pazarlara entegrasyonunu önemli ölçüde genişlemiştir (Drysdale and Hardwick, 2018: 545).

Xia, Tan ve Bai (2018)'nin yaptığı bir araştırma 1700'den fazla üst düzey yöneticinin katıldığı bir ankete dayanmaktadır ve yolsuzluğun neden olduğu inovasyon etkisinin ortadan kaldırılmasında kadın üst yönetimin rolünü incelemektedir. Dünya Bankası, Kasım 2011'den Mart 2013'e kadar Çin'in en büyük 25 şehrinde, 2700 işyerinden oluşan özel sektör temsilcileri ile görüşmüştür. Görüşme, her firmanın performans ölçütlerinin yanı sıra firma içi ortamına ilişkin çeşitli konuları da kapsamaktadır. Araştırmanın bulgularından biri, kadın üst düzey yöneticileri olan firmaların rüşvet verme olasılığının daha düşük olduğudur, zira bu, inovasyon için herhangi bir fayda sağlamadan iş yapma maliyetlerini artırabilmektedir. Zira, izinler, sözleşmeler veya lisanslar gibi devlet yetkililerinden bazı faydalar elde etmek üzere gayri resmi maliyetler ödeyen firmaların yenilik olasılığı üzerinde olumlu etkileri olduğuna dair bazı kanıtlar vardır (Xia, Tan and Bai, 2018: 17-18).

Eski sosyalist ekonomilerde sosyalizmden kapitalizme geçiş, yirminci yüzyılın başlıca ekonomik olaylarından biridir. Nitekim, yaklaşık 1, 5 milyar insanın hayatını etkilerken, aynı zamanda standart fiyat ve para teorisinden, sözleşme ve kurumsal çevresine, ekonomik yapının değişimine katkıda bulunmuştur. Geçiş sürecine dair ekonomik araştırmalar, hem kurumların hem de daha yüksek verimliliğe doğru gelişimin makul başlangıç koşulları ve devamlı bir siyasi desteğe bağlı olduğunu göstermiştir. Bu duruma en iyi örnek Çin'dir. Çin, 1949 devriminin ardından SSCB'nin desteğiyle başlattığı planlı ekonomi atılımı ile ağır sanayi alanında önemli bir ilerleme göstermiştir. Ancak, tarım sektöründen elde edilen gelir sanayi alanına aktarıldığından, kentler ve köyler arasında gelir dağılımı açısından eşitizlik olmuştur. Dünyanın en yoksul (ve nüfus yoğunluğu yüksek) kıtalarındaki ülke ve bölgelerin, refah ve büyüme konusunda günümüzde de büyük zorluklar yaşadıkları gözlenmektedir. Eski sosyalist ekonomiler, uygun bir zaman diliminde sanayileşmiş ülkelerle karşılaştırılabilir bir refah seviyesine gelebilmek için kapitalizme onay vermiştir. Nitekim, ilgili ülkelerin ekonomik kurumlarının kapsamlı dönüşümü nüfusun ekonomik koşullarında tam bir değişime neden olmuştur (Roland, 2000, ss.1-18; Sezen, 2007).

Ravallion ve Chen (2007), resmi mutlak yoksulluk sınırının altında kalan hanelerin oranının 1980'de yüzde 53'ten 1988'de yüzde 18'e ve 2001'de yüzde 8'e düştüğünü rapor etmektedir. Ancak yoksulluk göreceli gelir olarak tanımlandığında azalmamıştır (Aktaran: Knight, 2014: 8). Nitekim, Çin için belki de en ivedili ekonomik gerçeşler, dünyadaki her beş kişiden yaklaşık birinin Çin'li oluşudur ancak dünya nüfusunun beşte biri dünyanın mevcut topraklarının yaklaşık yüzde yedisinde yaşamaktadır. *1960'larda Çin dünya üretimini sadece yüzde dördünü tüketmektedir.* Ancak, açık kapı politikası ile dünya ekonomisine hızlı bir giriş yapan Çin, günümüzde dünya imalat üretimini %35'ini yapmaktadır. Böylelikle, Çin, Banka'nın önerdiği sistematik reformları akılcı bir şekilde ekonomik kalkınma ile birleştirmiştir. 1980'de endüstriyel katma değer, şaşırtıcı derecede yüksek bir oranla Çin'in GSYİH'sının% 44'lük bölümünü oluşturmuştur. Çin, reform dönemi boyunca çok hızlı bir endüstriyel büyümeyi sürdürürken aynı zamanda kırsal-tarım sektöründen aktarılan emeği emebilmiştir. Banka'nın istatistik raporlarına göre global hanehalkı tüketiminin yalnızca yüzde 10'unu oluşturmasına rağmen, 2010 yılından 2017'ye kadar global

hanehalkı tüketimindeki büyümenin yüzde 31'inin kaynağı Çin olmuştur. Dahası, otomobiller, alkollü içkiler, lüks mallar ve cep telefonları gibi birçok kategoride *Çin, dünya tüketiminin yaklaşık yüzde 30'unu (veya daha fazlasını) karşılayan dünyanın en büyük pazarıdır* (Lo, 2009: 2 ve 5; Dernberger, 2015: 36; McKinsey Global Institute, 2019: 5).

Nitekim Çin hükümeti, hızlı büyüme yörüngesini sürdürmek için 1, 3 milyar yerli tüketicinin tüketim potansiyelini açığa çıkarmanın gözardı edilemez olduğunu anlamıştır. Aslında, sürdürülemez ihracat-yatırım kaynaklı büyüme dinamiğinden uzaklaşan politika, büyüme modelini değiştirmeye yönelik "Çin'in en cesur stratejik girişimlerinden biri" olarak nitelenen 12. Beş Yıllık Planın (FYP) temel bir özelliğidir (Jain, 2014: 220).

Kovid-19 salgınında e-ticarette artış ile dünyada sadece Çin'de 2020'de lüks tüketim miktarı artmıştır. Lüks tüketim pazarının en önemli oyuncularından biri olan Çin'in, 2021'de küresel pazar piyasasındaki payının iki kat artarak, %20'ye çıkması beklenmektedir. Çin'li e-ticaret firması Alibaba'nın araştırmasına göre, 2020'de ülkede lüks ürün pazarı %48 büyüyerek, yaklaşık 53 milyar dolara ulaşmıştır (NTV, 14.01.2021).

Diğer yandan, Küresel ekonomi, yoğun şekilde Amerikan tüketimine bağımlıdır. Zira, ABD tüketiminin büyümesi, ABD GSYİH'nin büyümesinden daha hızlı olmuş ve küresel ekonomilerin itici gücü haline gelmiştir. Nitekim, Amerikalıların kişisel tasarruf oranları, 1980'lerin başında yüzde 10 iken 2007'de neredeyse sıfıra doğru uzun vadeli bir düşüş trendi göstermiştir. 2007'de ABD'nin özel tüketimi, 10 trilyon dolar ile dünya ekonomisinin beşte birinin biraz altını oluşturmuştur (Kharas ve Gertz, 2010: 2). Ezici bir çoğunluğun ücret artışından yana olduğunu gösteren kamuoyu yoklamalarına rağmen, ABD Kongresi, 2007'den beri tüm işçiler için (saati 7.25 dolar) federal asgari ücreti artırmamak üzere uzun süre direnmiştir. 2021'de Joe Biden, federal sözleşmeliler için asgari ücreti saatte 15 dolara çıkararak bir yürütme emri imzalamıştır. Böylece ABD bu ücret artışıyla yüksek enflasyon nedeniyle gerileyen tüketime dayalı büyümeyi desteklemektedir (The Guardian, 27.04.2021).

1.2.Çin'de Piyasa Ekonomisine Dayalı Ekonomik Büyüme, Finansallaşma ve Rekabetçi Toplum

Küresel ölçekte kapitalist birikim için gerekli disiplinlere sadık yeni bir neoliberal ortodoksiyi kurarak, kalkınma konusundaki tartışmaları İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana dünyanın dört bir yanındaki müttefikleri ile birlikte tersine çeviren Dünya Bankası, kalkınmaya ilişkin alternatif yaklaşımları, neredeyse tümüyle ortadan kaldırarak piyasa odaklı ekonomik büyümeyi merkeze koymayı beklenmedik şekilde başarmıştır (Cammack, 2002: 160). Bu, ulus-devletlerin 'kontrol alanını' baltalarken, devlet müdahalesinin tüm gündemlerini gereksiz kılmıştır. Kapitalizm, günümüzde finansal veya rantiyeci çıkarların egemenliğini yükselterek finansın akışkanlığını belirginleştirmiştir (Patnaik, 1995: 2049).

1978'de Çin hükümeti, planlı ekonomiyi (1978 öncesi) piyasa ekonomisine (1978 sonrası) dönüştürmek üzere bir ekonomik reform başlatmıştır. O zamandan beri, Çin'deki ekonomik kalkınmada muazzam değişiklikler yaşanmıştır. Bu dönemde birçok işletme kuruldu ve yerel yönetimler kaynak tahsisi için daha fazla yetki ve hak kazandılar. Böylece, Çin, yüksek GSYİH büyüme oranı yaşamaya başlamıştır. 2007/2008 mali krizi döneminde bile GSYİH'nin yıllık

ortalama büyüme oranı %10 civarında gerçekleşmiştir. 2011 yılında Çin'in toplam GSYİH'si, 5.93 trilyon ABD dolarına ulaşarak Japonya'yı geçmiş ve dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olmuştur (Wang, Li, Abdou and Ntim, 2015: 8).

Oysa ki, geçtiğimiz kırkbeş yılda Çin, büyük ölçüde izole ve dünya ekonomisiyle ilgisiz pozisyonundan ABD'den sonra ikinci ekonomiye dönüşürken, yakın gelecekte ABD'yi geçmesi beklenmektedir. Bu süreçte Çin, nüfusun yüzde 80'inin kırsal kesimde olduğu tarımsal bir ekonomiye sahipken, nüfusun yüzde 30'undan daha azının tarımda çalıştığı büyük bir endüstriyel ekonomiye dönüşmüştür. Çin devleti, ihracat için emek yoğun ve düşük maliyetli serbest ticaret ekonomik bölgelerine kırsaldan gelen ucuz emek gücünün girişini serbest bırakmıştır. İlâveten Çin, ihtiyaç duyulan teknolojilerin paylaşılmasını ve aktarılmasını zorunlu kılan politikalarla birlikte eş görülmemiş doğrudan yabancı yatırımı (DYY) çekmiş ve teşvik etmiştir. İhracat artarken akla gelebilecek hemen hemen her yeniliğe ihtiyaç duyan bir tüketim toplumu oluşmuştur (Lewin, Kenney ve Murmann, 2016: 1).

Çin hükümeti, ekonomik reformun üst noktası olan 1979'da, geniş bir para arzı girişi sağlamıştır. Çin yurt içi sermaye birikimi, 2000'den (yaklaşık 417 milyar USD) 2015'e (yaklaşık 5000 milyar USD) ulaşmıştır. Diğer yandan, Çin'e doğrudan yabancı yatırım girişi ise 1990'ların başından başlayarak 2004'te 68 milyar USD'den 2008'de 171.5 milyar USD'ye yükselmiştir. Çin, DYY akışlarından yaklaşık 41, 6 milyar USD fazla vermiştir. Çin ekonomisinin GSYİH'si 2000'lerin ortasından 2017'ye kadar sürekli artmıştır. Bu kanıtlar, (i) Çin'in küresel finansal sistemle güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu ve (ii) Çin hükümetinin kendi yerel finansal piyasasını geliştirmek için dikkatli ve iyi bir şekilde hazırlanmış olduğunu göstermektedir (Hong Vo , The Vo ve Minh Ho, 2020: 2). Birleşerek daha güçlü bir sert güce sahip olan ve kurallar ile kurumlara dayanan Batı merkezli sistemin, finansman kurumlarından biri olan Dünya Bankası, uyumluk ve yönlendirme zorluklarına rağmen, sürdürülebilir kalkınmayı yaygınlaştırmak için uğraşmaktadır. Park'ın ifade ettiği üzere Banka'nın sürdürülebilir kalkınmayı nasıl yönettiğine dair paylaşılan anlayışlar ve kafa karıştıran çevresel mesajı nedeniyle ve Çin'deki çevresel protestolar ve teftişler artmıştır (Park, 2007: 544 ve 552: Cursaru, 2019: 10).

Çin ile DB ilişkisinin sıradışı özelliği vardır. 2015 yılının ortalarında Çin, Dünya Bankası'na 13 milyar dolar borçluyken, 3.7 trilyon dolar nakit rezervi elinde tutmaktadır. Hem Banka'dan hem de tamamen ticari uluslararası sermaye piyasalarından borç alan birçok ülke için, Banka'nın sermayeye erişimi iyileştirmeye yardımcı olup olmadığı net değildir. Çin, diğer ülkelerin Çin ile ticareti kolaylaştıran ulaşım altyapısına öncelik vermiştir. Bu alternatifler göz önüne alındığında dış borca dayalı yardımdan uzaklaşmada bir çözüm üretebilir (Clemens & Kremer, 2016: 61, 64). Çin ve ABD ilişkilerinin önemi tartışılabilir ancak 21.yüzyılda sonuçları bakımından çift taraflı bağlayıcılığı olan bir ilişkidir. Çin'in gücü büyümeye ve genişlemeye devam ederken, birçoğu ABD-Çin ilişkilerinin geleceği konusunda endişelenmektedir (Zhu, 2005: 1). Çin'in sermaye kontrollerinin temel varoluş nedeni, Çinli işçilerin gelir ve servetini devlet teşebbüslerine yeniden dağıtan yatırım odaklı bir birikimi korumak ve pekiştirmektir (Vermeiren & Dierckx, 2012: 1647). 758 milyon işçisiyle Çin, açık farkla dünyanın en büyük işgücü piyasasını temsil etmektedir. Uluslararası standartlara göre nispeten düşük ücretlere rağmen (artma eğiliminde), otomasyon Çin'de artan bir oranda gerçekleşirken önemli ölçüde işgücü kesintisine neden olma potansiyeline

sahiptir. Ayrıca etkileyici bir şekilde Çin, 1980'den 2014'e beşeri sermaye düzeyini önemli ölçüde artırmıştır. Çin'de 25 yaş ve üzeri yetişkinler için okullaşma yılları 1980'de 4.0 iken 2014'te 8.8'e yükselmiştir bu da örnekleme döneminde yıllık yüzde 2.3'lük bir artışı göstermektedir (Li, Loyalka, Rozelle ve Wu, 2017: 41; Xu, Qin, Li, Chen, Frank, Rutherford, Reeson ve Rahwan, 2021: 2).

Çin, son yıllarda hem yoksulluğu azaltmaya yönelik gerek başarılı yurtiçi çabaları, gerekse yurtdışında artan ikili yatırımları sayesinde kalkınma alanında kilit bir aktör haline gelmiştir. 2015 baharında ABD yetkililerinin endişeli ifadelerine rağmen, dünya çapında çok çeşitli hükümetlerden destek alan Çin, Asya Altyapı Yatırım Bankası'nı (AIIB) kurarak küresel kalkınma politikasında birdenbire lider konumuna yükselmiştir. Çin'de AIIB'nin yanı sıra Yeni Kalkınma Bankası'nın (NDB) veya "BRICS Bankasının" kurulmasına yol açan düşünce, Çin'in 2016'daki G20 başkanlığını takiben daha sıkı bir şekilde konumunu sağlamlaştırmıştır (Morris ve Haibing, 2017: 74-75).

1.3.Yükselen Çin ve Değişen Refah Sistemi

1979'da Çin hükümeti, yüksek işsizlik oranı ve toprak kaynaklarının kıtlığı gibi sosyal, ekonomik ve çevresel sorunları hafifletmek için OCP'yi (Çin'in Tek Çocuk Politikası) resmen başlatmıştır. Dünya Bankası'na göre, Çin'deki doğurganlık oranı 1979'da 2.81'den 2000'de 1.51'e düşmüştür. Nitekim nüfusun yaşlanması Çin Ulusal Halk Kongresi tarafından 01.01.2016 tarihinde tek çocuk politikasının kaldırılmasına ve ikinci çocuğa izin verilmesine neden olmuştur. Ancak, çocuk doğum oranları her sene azalmaya devam etmesi, aile planlaması politikasında çocuk kısıtlamasının kaldırılmasını gündeme taşımıştır. 1950'lerde, Çin'deki ortalama yaşam süresi Hindistan'dakinden daha kısaydı ve bebek ölüm oranı daha yüksekti. 1980'lerin sonunda Çin, bu konularda Hindistan'dan daha fazla ilerleme kaydetmiştir. Dünya Bankası'na göre 2009 yılından bu yana sağlık altyapısının geliştirilmesi için reformlar yapan Çin, büyük bir başarıya imza atmıştır. Bilhassa, hastane sayısı ve hastanelerin fiziksel kapasiteleri 2000'li yıllarda hızla artmıştır. 2002 ile 2013 arasında, üçüncü basamak ve ikinci basamak hastanelerin sayısı sırasıyla yüzde 82 ve yüzde 29 artarken, birinci basamak sağlık hizmeti sağlayıcılarının sayısı yüzde 6 azalmıştır. Beşikten mezara devlet tarafından sağlanan sosyal refah ve istihdam garantisi politikasından piyasa ekonomisine geçişle Çin işgücü piyasaya açılırken, diğer yandan emek tasarrufu sağlayan yeni teknolojiler nedeniyle kutuplaşma eğilimindedir (Huang, 2017: 2; NTV (27.12.2015); Kagarlitsky, 2000: 54).

Ancak 2010 yılından beri diğer gelişmiş ülkelerdeki gibi Çin'de, işgücü kutuplaşması görülmeye başlamış, yüksek ve düşük ücretli çalışanların istihdam payı artarken, orta vasıflı beceriye yönelik talep ise düz seyretmiştir. Böylece, kişiler arası iletişime dayalı beceriler yerine bilişsel becerilerin öne çıktığı işgücü talebi artmıştır. Böylece Dünya Bankası, Çin'in yenilikçi teknolojik gelişimine uyumlu olabilmesi için tüm öğrencilerin evrensel temel becerilerinin geliştirilerek, beşeri sermayenin güçlendirilmesini vurgulamaktadır (The World Bank Group, 2019: 78).

Financial Times'a göre, Çin nüfusu 1.4 milyarın altına düşerek, 1950'li yılların ardından ikinci kez azalma eğilimi göstermiştir. Resmi rakamlarla doğrulanmayan bu azalma, hızla saniyeleşen Çin'de genç kadın nüfusunun azalması ve çocuk büyütme maliyetinin artması ile ilişkilendirilmektedir (NTV, 28.04.2021). Bir önceki yıla göre doğum oranlarının %15 azalması ve genç nüfus oranının

düşmesi 2016 yılından buyana uygulanan iki çocuk politikasından üç çocuk politikasına geçilmesine neden olmuştur (Trt Haber, 31.05.2021).

1979'dan önce, merkezi planlama ile yönetilen Çin'de istihdam ilişkileri ömür boyu istihdam (doğumdan ölüme devlet tarafından sağlanan refah) çerçevesinde yürütülmüştür. Hemen hemen tüm işletmeler devlete aitken, kurumsal liderliğin temelini Parti'nin "ikili sistemi" ve yönetim kontrolü almıştır. Tüm sendikalar, Parti devleti ile işçiler arasında bir "iletim kayışı" görevi görürken, devlete ait tek sendika organı ACFTU'ya bağlıdır. Piyasa ekonomisine geçiş Çin'de çalışma ilişkilerinde köklü değişimler getirmiştir. Hükümet politikasında değişiklikler, devlete ait işletmelerin önemli ölçüde küçülmesine, belirli süreli bireysel ve toplu iş sözleşmelerinin başlatılmasına, işten çıkarma yasalarının gevşetilmesine ve performans ve beceri seviyelerini yansıtacak yeni ücret sistemlerine geçişe neden olmuştur. Çin'de yabancı sermayeli işletmelerin özellikle devlete ait işletmeler aracılığıyla artan varlığı, yeni kurumsal yönetim biçimlerini, organizasyonel yapıları, süreçleri ve uygulamaları - performans yönetim sistemleri gibi istihdam ilişkileri politikaları dâhil – olmak üzere yayılmasına yardımcı olmuştur. Çin'in ekonomik dönüşümü aynı zamanda çatışan çıkarlar, artan eşitsizlikler ve işgücü ile yönetim arasında artan anlaşmazlıklar üretmiştir. Ortaya çıkan yeni işgücü piyasasını düzenlemek üzere hükümet, 1995 İş Kanunu, 2001 Sendika Kanunu ve daha yakın zamanda 2007 tarihli İş Sözleşmeleri Kanunu ve asgari ücretten toplu pazarlığa kadar çeşitli konularda birçok düzenlemeler de dahil olmak üzere önemli mevzuat değişiklikleri yapmıştır. Böylece, genel yaptırımlar zayıf olmakla birlikte yeni yasal hakların çoğu işyeri uygulamalarını etkilemek üzere kullanılmıştır. Sendikaların pazarlık gücü ise yasal grev hakkının olmaması nedeniyle daha da sınırlandırılmıştır (Zou and Lansbury, 2009: 2354-2355).

Çin, 1980'lerde piyasa ekonomisine yönelik ekonomik reformlara başladığında gelir eşitliğine sahip olan yegane ülkelerden biridir. Yeni Çin liderliği, merkezi planlı bir ekonomiden piyasa odaklı bir ekonomiye geçiş sürecindeki özel sektöre dayalı bir ekonomi için gerekli olan teşvikleri sağlamak üzere daha fazla gelir eşitsizliğinin gerekli olduğunu kabul etmiştir. Nitekim, reform dönemi boyunca eşitsizlik hızla artmıştır (Knight, 2014: 1).

2. ÇİN'İN İNOVASYON, BİLİM VE TEKNOLOJİ ÜSTÜNLÜĞÜ MÜCADELESİ

1978'den beri Çin'in bilimde lider ülke olarak yükselişinin yanı sıra, yerelleşmeyle birlikte küreselleşme, ulusal sınırları bulanıklaştırırsa da kritik rolleri ulus-devletten uzaklaştırmamıştır. Çin, dünya fabrikasından kendisini önde gelen bir teknoloji ve inovasyon gücüne dönüşmeye öncelik vermiştir (Sun & Cao, 2020: 1335-1336).

Dünya Bankası'na göre Çin'in yükselişinin devamı, inovasyon ve teknolojik liderliğine bağlıdır. İnovasyon, belirli bir toplum için yeni olan teknolojiler veya uygulamalar anlamına gelir. Mutlak anlamda yeni olmaları gerekmez. Ancak bu teknolojiler veya uygulamalar, ekonomi veya toplumda kullanılmaktadır. Bir teknoloji ve/veya uygulamanın yenilik (inovasyon) olabilmesi için yaygınlaştırılması gerekmektedir. Yaygınlaştırma çok önemlidir ve düşük ve orta gelirli ülkelerde özel dikkat gerektirir. Düşük teknolojik gelişmeler ve yerli bilginin işlenmesi, ekonomik büyümeye ve refahın artmasına önemli katkı verirken, yüksek teknoloji refah ve iş üretmeyebilir (World Bank Group: Innovation Policy, 2010: 4).

McKinsey Global Institute (2015) araştırmasına göre, Çin daha fazla endüstride daha geniş anlamda yenilik yapma ve mühendislik ve bilimde yenilik performansını artırma ihtiyacı olan bir ülkedir. Büyümenin diğer itici güçleri (genişleyen işgücü ve sermaye yatırımı) azalırken, Çin'in önümüzdeki on yılda GSYİH büyümesini sürdürmek için bir inovasyon "süngerinden" bir inovasyon liderine dönüşmesi gerekmektedir (McKinsey, 2015).

Çin Devlet Konseyi Kalkınma Araştırma Merkezi, Çin Maliye Bakanlığı ve Dünya Bankası Grubu tarafından ortaklaşa yayınlanan rapora göre, Çin, kamu yatırımlarının azalan getirileri nedeniyle bir yol ayrımındadır. Çin'in üretkenlik zorluklarını ele almak, reformları yoğunlaştırmak ve ekonomide daha fazla yeniliği teşvik etmek için büyümenin yeni itici güçlerini teşvik etmesi gerekmektedir (The World Bank, 17.09.2019).

Nitekim Çin'in tercih ettiği silahlar ise teknoloji ve yeniliktir: geleneksel olarak ABD'nin en güçlü olduğu bu sektörde ABD ile rekabete girmiştir. Çin İmparatorluğu, ileri teknolojinin mucidi olarak kabul edilmiş ve en iyi bilinen icatları (manyetik pusula, barut), ülkenin artan etkisinin temel faktörleri olmuştur ve Çin'e diğer bölgesel güçlere göre önemli bir avantaj sağlamıştır. Bununla birlikte, bu teknolojik arka plana rağmen, Komünist Çin şimdiye kadar olandan farklı olarak kendi inovasyonunu ve büyümesini artırmanın bir yolu olarak Batı teknolojisini elde etmeyi tercih etmiştir (Magri, 2019: 8).

1980 öncesi Çin için ekonomik izolasyon, aynı zamanda teknolojik izolasyon anlamına gelmektedir. Zira bu durum, 18-19. yüzyılda ekonomik gerilik ve siyasi bağımlılığa neden olmuştur. OECD'ye göre Çin, Güney Kore ve ABD, son yıllarda AR-GE harcamalarını AB'den daha hızlı artırarak uçurumu genişletmiş ve kapanmamasını teşvik etmiştir (European Parliament, 2018: 46-47).

Günümüzde Çin taklitçilikten (copycat) yenilik üreticisi (innovator) konumuna geçiş için AR-GE ve bilim alanına yatırımlar yapmaktadır. Nitekim, yapay zeka ve elektronik konusunda büyük ilerlemeler sağlamıştır. BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD, 2021) verilerine göre, ABD ve Çin, yapay zeka (AI) teknolojisi yarışına girmiştir. Zira AI öncelikle, büyük miktarda veri toplayan dijital platformlar lehine kullanıcılar tarafından oluşturulan 'büyük verileri' işlerse, bu esas olarak Amerika Birleşik Devletleri ve Çin'e fayda sağlayacaktır. Kullandığımız bilgisayarların AI modellerinin tekrarlanan etkileşimleri yoluyla insanlar gibi daha fazla öğrenmesine izin verilirse, bu özellik sadece Amerika Birleşik Devletleri veya Çin'e fayda sağlamayacak, ancak yine de gelişmekte olan ülkelerdeki kaynakların ve yeteneklerin daha kolay elde edilmesine ve gelişmiş ülkelerde bulunma olasılığı daha yüksek olan kaynak ve yeteneklerin talep edilmesine neden olabilecektir (UNCTAD, 2021).

Teknolojik önyargı (inovasyon önyargısı), son yıllarda popüler araştırma konularından biri olan toplam faktör verimliliği büyümesi ve ekonomik kalkınmada önemli bir rol oynamaktadır. Teknoloji, özellikle yeşil teknoloji, ulaşımın sürdürülebilirliği üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Diğer yandan, alternatif enerji teknolojisi ve araç teknolojisi, ulaşımında sürdürülebilir gelişmelere ulaşmak için önemli yaklaşımlardan biri olarak kabul edilmektedir. Nitekim piyasa ekonomisine hızlı bir giriş yapan Çin'de Tesla, Apple, Samsung gibi pek çok firma yatırım yapmıştır. Ancak, ABD'nin General Motors şirketiyle işbirliğine giren devlet şirketi SAIC, Hong Guang Mini isimli elektrikli taşıtları piyasaya sürdüğünde satışları Tesla'nın iki katı olmuştur. Bu durum, Dünya

Bankası ile işbirliği öncesi, piyasa ekonomisi modeline uzak olan Çin'in yenilik önyargısını yenerek, ABD'li şirketlerde kendi iç piyasasında nasıl kıyasıya yarıştığını göstermektedir. Nitekim Çin'in ekonomik ve sosyal gelişimi ile tutarlı bir Ar-Ge yatırımı, insan sermayesi ve yenilik ortamı doğmuştur (Zhang, Zhao, Yuan ve Wang, 2020; Harper, 2021).

Banka'ya göre Çin'in sürdürülebilir kalkınma ve kapsayıcı büyümeye devam edebilmesi inovasyon önceliği stratejisine bağlıdır. Nitekim, 13. Beş Yıllık Planı (2016-2020) öncelikler kısmında bilimsel ve teknolojik "inovasyon" ekonomik büyümenin yüzde 60'ına katkıda bulunmak üzere ulusal öncelik olarak birinci sırada yer alırken, yıllık GSYİH hedefi yüzde 6,5-7 olarak belirlenmiştir (Jain, 2014: 76).

Xi Jinping'in Ekim 2017'de 19. Çin Komünist Partisi (ÇKP) Kongresine sunduğu tam rapor, "sürdürülebilir kalkınma yoluyla yaşam standartlarını sağlamayı ve iyileştirmeyi" amaçlamaktadır. Jinping pazarın "yeniden biçimlenmesi ve açılmasına" göz yummakta ve Çinli işletmeleri bilhassa 21.yüzyıl Deniz İpek Yolu boyunca "dışarı çıkmaya" teşvik etmektedir (Garrick and Bennett, 2018: 99).

Dünya Bankası'na göre, Şili, Çin ve Brezilya gibi üst-orta gelirli ülkeler, kalkınma planlarında yeniliğe yüksek öncelik vermektedir. Çin ve Hindistan, diğer gelişmekte olan ülkelere göre ölçeklenebilecek kapsayıcı ve kademeli inovasyonda önemli aktörler haline gelmiştir. Banka'ya göre, Güney-Güney etkileşimi aracılığıyla kapsayıcı yeniliği teşvik etmek üzere umut verici fırsatlar oluşmaktadır. 2013 yılında, Brezilya, Çin, Hindistan ve Rusya Federasyonu dünyanın en iyi Ar-Ge performansları arasında yer almıştır (World Bank Group, 2013: 14, 21).

Günümüzde Çin, küreselleşmeyi devletin durumunu kötüleştiren bir şey olarak gören, "komuta eden devlet" perspektifinden uzaklaşmıştır. Çok uluslu şirketlerin siyasi olarak güçlendiği ve ekonomiyi yönlendirdiği ve kamu mülkiyetinin tamamıyla ortadan kalktığı bir sistemi ise tehdit olarak görmektedir. Pekin ve Microsoft arasındaki savaş, Çin'in Dünya Bankası tavsiyeleri doğrultusunda tüm alanların kapılarını tamamıyla açmadığını göstermektedir. Zira, Çin, dünyanın önde gelen başarılı yazılım şirketlerinden biri olan Microsoft'u Çinli satıcılarla çok sayıda büyük ölçekli satın alma anlaşmalarına ve Çinli firmalarla çok sayıda ortak girişime yönlendirmiştir. Dahası Çin hükümeti, Microsoft'u eğitim, öğretim ve araştırma alanlarında yüz milyonlarca 'yatırım' yapmaya zorlamıştır. Bilakis Çin, Microsoft ürünleri korsanlığının azaltılmasına ilişkin Microsoft firmasına karşı yetersiz geri dönüş yapmıştır. Aynı zamanda, Microsoft, Çin'deki ürünlerinin indirimli sürümlerini pazara sunmayı reddetmiştir. Nitekim, Çin hükümeti, Microsoft'un baskın programlarına anlamlı alternatifler sunabilecek yerel firmaları yetiştirme arayışına girmiştir (Blanchard, 2007: 69).

Dünya Bankası Grubu ve Çin Halk Cumhuriyeti, Araştırma ve Geliştirme Merkezi Devlet Konseyi işbirliği ile hazırlanan "Yenilikçi Çin" isimli araştırma, imalat sanayiinde artan endüstriyel robot kullanımının tıpkı ABD gibi Çin'inde geleneksel meslekler, yerel istihdam ve ücretler üzerinde olumsuz etkileri olabileceği tartışmaya açmaktadır. ABD'de, 2005-2014 yılları arasında, geleneksel meslekler imalatta toplam istihdamın yaklaşık yarısına düşerken, mimarlık, mühendislik, işletme, finans, yönetim, satış, bilgisayar ve matematik alanındaki daha yüksek beceri gerektiren meslekler en hızlı şekilde büyümüştür. Teknoloji, görevlerini otomatikleştirerek çalışanların yerini alabilir, ancak aynı zamanda üretkenliği artırarak ve yeni işler ile görevler

üretmek işgücü talebini de artırabilir. 2000'lerde diğer birçok ülkeden farklı olarak, Çin'in katipler, esnaf ve zanaatkarlar, fabrika ve makine operatörleri ile montajcılar gibi orta derece beceri gerektiren mesleklerde payı artmıştır (World Bank Group, 2019: 76).

3. ÇİN VE BEŞERİ SERMAYENİN GÜÇLENDİRİLMESİ

Günümüzde Çin, tüm sağlık sistemini modernize etmek, zorunlu ve ekstra eğitimi iyileştirmek ve seçkin akademik kurumları teşvik etmek üzere çalışmaktadır. Uluslararası olarak Çin hem ikili hem de çok taraflı desteğini artırmaktadır (Gâsemyr, 2020: 1). Çin'in uluslararası organizasyonlara artan katılımı, genişleyen gücünün bir kaynağı ve artan küresel taahhüt ile sorumluluklarının bir işaretidir. Çin örneğinde, uluslararası işbirliği ve karşılıklı bağımlılık genellikle iç istikrarın algılanan ihtiyaçları, Parti liderlerinin otoritesi ve yerel kültür normlarıyla çatışır (Kent, 2013: 132 ve 139). Nitekim, Çin'de büyük bir istihdam dönüşümü yaşanmıştır. Çin ekonomisinin modern sektörlere dönüşümü, 1980'lerin ortalarında başlamıştır. 1984'e kadar 14 büyük kıyı kenti yabancı yatırıma açılırken, 1980'de, Shenzhen, Zhuhai, Shantou ve Xiamen'de özel ekonomik bölgeler kurulmuştur. Nitekim, özel ekonomik bölgeler nedeniyle, Çin'de kırsaldan kente göçü etkileyen ikamet kuralları gevşetilmeye başlamıştır. Çinli çiftçiler için sosyal ve ekonomik göç tercihi bu dönemde olası bir seçenek haline gelmiştir. Devlet için, göçmen akışlarının kontrolünün kolaylaştırılması, istenen adımları etkilemede kilit bir araç olmuştur (Majid, 2015: 7).

2020 Dünya Kalkınma Raporu'nda Çin için aşağıdaki ifadeler vardır. Çin'in deneyimi, sanayileşmenin hala mümkün olabileceğini, ancak kalkınmaya yönelik yeni yaklaşımlar gerektirdiğini göstermektedir. Akıllı telefon pazarında yükselen Çinli firmalar iki strateji kullanmıştır. Bunlar: uluslararası teknoloji ekosistemlerine güçlü bağlantı ve tasarım ile pazarlama yeteneklerine yapılan yatırımlar. Bu stratejiler, pazar talebinde ve tüketici zevkinde değişikliklere hızla yanıt vermek üzere pazarlama ve tasarımda en son teknolojileri ve yetenekleri kullanarak firmaların küresel pazarlarla uyumlu, yenilikçi ve uygun maliyetli ürünler geliştirmelerine olanak tanımıştır. Birkaç başarılı şirket kendi AR-GE yeteneklerini ve yüksek teknoloji uzmanlığını geliştirmeye başlamış ancak bunu yalnızca yerel inovasyon yoluyla değil, küresel teknoloji ekosisteminin bir parçası olarak yapmışlardır (World Development Report, 2020: 78).

Landes (1998)'e göre, kültürün ekonomi üzerinde olumlu etkisi olmakla birlikte Batı Avrupa ekonomik başarısını ise kültür desteklemiştir. Oysa Ortadoğu veya Çin gibi dünyanın diğer bölgelerinde, mevcut kültürel koşullar Batı tarzı bir Sanayi Devrimi için elverişli değildir (Aktaran: Dobler, 2011: 61).

Oysa ki endüstriyel kapitalizmin gelişmesinden önce, üretken işletmenin hanehalkından ayrılması Batı'da çok daha fazla ilerdir. Örneğin Çin'de, genişletilmiş akrabalık birimleri temel ekonomik işbirliği biçimlerini sağlamış bu nedenle hem loncaların hem de bireysel girişimcilik faaliyetlerinin etkisini sınırlandırılmıştır. Buna kıyasla Kalvinizm, katı hukukçuluk ve burjuva-kapitalist teşebbüsün aktif girişimiyle daha yakından ilişkilidir. Batı Avrupa rasyonalizminden farklı olarak Doğu Almanya'nın ataerkil gelenekçiliğinde girişimcilik ruhunu aramak nafiledir (Weber, 2005: 17. 88 ve 139). Nitekim, fikri mülkiyet hakları ve girişimcilik için gerekli olan risk alma kültürünün eksikliği gibi sorunlar, birçok kişinin Çin'in düşük maliyetli bir üreticiden katma değerli bir

yenilikçi olmaya başarılı bir şekilde geçip geçemeyeceğini sorgulamasına neden olmaktadır (Chow, 16.07.2015).

Bu bağlamda, Çin hükümeti, yenilik odaklı toplum oluşturmak üzere, fikri mülkiyet haklarının korunması için ek teşvikler yapılandırmıştır (Paradise, 2013: 312). Dünya Bankası ile Çin'in başarılı bütünleşmesinin arkasında pekçok neden bulunmaktadır. Çin'in Dünya Bankası'na katılımı ve Banka'nın bugün Çin'e katılımı, borç alan bir üye ülke ile uluslararası bir finans kurumu arasındaki normal ve uygun bir ortaklığı yansıtmaktadır. Bu başarılı bütünleşmenin nedenleri arasında Çin'in Banka'yı çok ihtiyaç duyduğu sermaye, bilgi ve uluslararası deneyime sahip, siyasi olarak tarafsız bir kurum olarak görmesi de vardır (Feinerman and Lichtenstein, 1996: 399). Nitekim Dünya Bankası istatistikleri arkasındaki politikayı inceleyen Wade (2012:17) için, Çin uluslararası alanda iki şekilde temsil edilmektedir. Dünya Bankası ve Çin arasındaki kredi ilişkisine göre, Çin hem küresel yönetişimin en üstünde bulunması gereken gelişmekte olan bir süper güç, hem de küresel sorumluluklar üstlenmesi beklenemeyen, ortalama gelir liginin çok altında, gelişmekte olan fakir bir ülke (Wade, 2012: 17-18).

Yueh'e göre, işletmeleri parçalayan ve üretim faktörlerini tarımdan kentsel alanlara kaydıran yapısal reformlar, teknoloji transferleri ve teknik bilgi gibi kilit önemdedir. Teknolojik değişim, eğitim ve öğretim gibi beşeri sermayeye yenilik ve yatırımın teşvikleri yoluyla artırılabilir. İçsel büyüme teorisi, katma değerli ürünlere ve bilgiye yapılan yatırımdan kaynaklanan yayılmaların bir teknolojik ilerleme biçimi olduğunu ve büyümeyi artırdığını öngörür. Çin'in ömürboyu istihdam stratejisi, üretken işçilerin her zaman kendileri için en uygun işlerle eşleştirilmemesi neticesinde işgücü hareketliliğini engellemiştir. Oysa ki beşeri sermaye yaklaşımı, Çin'de işçilerin kendi becerileri ile en uygun şekilde eşleşmesini ve etkileyici ekonomik büyümenin sürdürülebilirliğinin devamını sağlamada Dünya Bankası'na göre kilit faktördür (Yueh, 2013: R5).

Banka'ya göre beşeri sermaye, toplumun üretken üyeleri olarak potansiyellerini gerçekleştirmek üzere insanların yaşamları boyunca yatırım yaptıkları ve biriktirdikleri bilgi, beceri ve sağlıktan oluşmaktadır. İlâveten, insanlara beslenme, sağlık hizmetleri, kaliteli eğitim, işler ve beceriler yoluyla yatırım yapmak, beşeri sermayesinin geliştirilmesine yardımcı olmaktadır (The World Bank: Human Capital Project). Günümüzde, beşeri sermaye adını alan emek, otomasyon, dijitalizasyon gibi teknolojik ilerlemelerin çalışma alanında kullanılmasıyla oluşan ve Banka'ya göre yatırım yapılması gereken bir alandır. Zira "beşeri sermaye için yapılan yatırımlar, kayıt dışı istihdamı düşürmektedir." Kayıtlı işler (formal jobs), daha fazla öğrenme avantajları üretir. Güçlendirilmiş kadınlar, ekonomideki beşeri sermaye stokunu artırabilir. İlâveten, tarımsal alanlarda genişletilmiş tarımsal aktiviteler, fakirler için daha iye fırsatlar sağlayabilir. Nitekim, doğru vasıflarla donatılmış genç insanların daha fazla "formel iş" sahibi olma ihtimali vardır. Genç eğitimde nitelik geliştirme üzerine bir program ile şehirlerdeki emek piyasaları için yeni bir kazanç kapısı, düzenli maaş ve sosyal koruma sağlanabilir (World Development Report, 2019, ss.95 ve 102).

2018 beşeri sermayesi endeksine göre bazı petrol üreticileri (vurgulanmamış) beklenmedik şekilde düşük beşeri sermaye seviyelere sahipken. Çin ve Vietnam'ın gelir seviyeleri göz önüne alındığında beklenmedik bir şekilde yüksek beşeri sermaye endeksine sahip olmuşlardır (Collin ve Weil, 2018: 3).

Son zamanlarda Çin ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ticaret ve teknoloji alanında sürtüşmeler giderek tırmanmaktadır. Oysaki, ABD ile Çin ekonomik ilişkilerinin bu hale gelmesinden önce, Çin dünyayı değiştirecek yeni bir inovasyon çağına adım atmıştı. Şangay sokaklarından Shenzhen'in teknoloji kuluçka merkezlerine, Pekin'in start-ups merkezlerine kadar, Çin'deki yenilik nosyonu, benzeri görülmemiş bir hızla 2000'li yıllarda başlamıştır. Çin hükümeti ulusunu bilim ve teknolojide küresel bir lidere dönüştürmeyi planlarken, ülke çapında araştırma ve geliştirme finansmanını artırmıştır. Çin üniversiteleri ve enstitüleri, büyük veriden biyokimyaya, nanoteknolojiden robotiğe kadar çeşitli teknolojiler üzerinde en son araştırmaları üstlenirken, bu yenilikleri ticarileştirmek için bilim parklarıyla ortaklık kurmaktadır. Çinli girişimciler, ister ürünlerde ister iş süreçlerinde olsun, inovasyonun giderek daha fazla öncüsü olurken, Çin tüketici pazarının sürekli değişen ve büyüyen taleplerine ise sürekli olarak adapte olmaktadır (Chow, 16.07.2015).

Nitekim, Çin hükümeti bilgi ve iletişim teknolojisindeki ilerlemelerden mümkün olan en iyi şekilde yararlanmak için teknolojik değişim ve yükselen beklentilerle uyumlu bir şekilde gücü zirvede yoğunlaştırmaktadır. Teknokratik otoriter yönetişimin Çin modeli, başarılı olursa, diğer modellerin performansları karşısında bir ölçüt olabilir (Maull, 2018: 51).

SONUÇ

Dünya Bankası, gelişmekte olan ülkelere özel sermaye sağlayan bir uluslararası finans kanalıdır. Banka, kredi kaynaklarının büyük bir kısmını borçlanmalardan temin etmektedir. Nitekim Banka, tahvillerini yabancı yatırımcılara satarak, kaynak sağlamaktadır ve dünyadaki yatırımlar için özel sermaye çekmektedir. Yirminci yüzyıla ait serbest piyasa felsefesinin merkezindeki geleneksel ABD yumuşak gücünün önemli unsurları olan kültürel ve ideolojik çekiciliği ile dünyanın teknolojik liderliğinin artık ikinci yarıda gösterdiği değişim nedeniyle Çin yeni bir güç olarak belirginleşmektedir. Çin'in ekonomik dönüşüm deneyimi, Washington Mutabakatına ciddi bir meydan okuma sunmaktadır. 1998'den bu yana, sorunlar karşısında ve ana akım politikalara karşı artan toplumsal direniş nedeniyle, Çin giderek “uyumlu bir toplum inşa etmeye” odaklanmaya başlamıştır.

Yirmi yıl içinde Çin, tarım ve ağır sanayinin hakim olduğu kapalı ve planlı bir ekonomiden enformasyon, bilgi ve becerilere dayalı açık bir ekonomiye dönüşmüştür. Yine de, Çin endüstrisinin ve yüksek teknoloji sektörünün büyümeyi gerçekten sürdürüp sürdüremeyeceği merak edilmektedir. Çin'in dünya pazarlarında rekabet edebilme kapasitesini desteklemek için yakın ve orta vadede yerli bir teknolojik yetenek geliştirip geliştiremeyeceği ise asıl meseledir.

Kovid-19 nedeniyle Trump yönetimi her şey için Çin'i günah keçisi yapmaya çalıştı. Nitekim tüm Çinlilerin ABD'yi ziyaret etmesini engellenirken, Çin'e seyahat eden Avrupalıları veya Amerikalıları engellemediler. Bu dönemde Çin ve ABD arasındaki ticaret savaşları yüksek seviyelere ulaşmış, 2021 yılında ABD, görünür şekilde Çin'den yaptığı mal ve hizmet ithalatlar için başka pazarlara yönelmiştir.

Reform ve açık kapı politikası uygulamasından 40 yılı aşkın bir süre sonra, Çin ekonomisi fakir bir ülkeden orta üst gelirli bir ülke haline dönüşmüştür. Diğer taraftan, reform öncesi daha eşit olan Çin, reformlar sonrası gerek beşikten mezara sosyal güvenlik sistemi gerekse gelir eşitliği

bakımından değişime uğramıştır. Aynı zamanda nüfusuna göre çok düşük tüketim miktarına sahip olan Çin, 2000’li yıllarda dünya tüketiminde hatırı sayılır bir düzeye yükselmiştir. Kovid-19 salgını bile Çin lüks tüketimini engelleyememiştir zira sanal tüketim hızla artmıştır.

AIIB, 25 Aralık 2015’te kuruluş tarihinde 57 Aday Kurucu Üyesi ile yapılandırılmış ve 20’den fazla ekonomi de katılmak üzere sıraya girmiştir. AIIB, çok taraflı kalkınma finansmanında, merkezde Çin olmak üzere, Asya’nın gelişmekte olan ülkelerinin başlatıcısı bir konuma gelmektedir. Zira Çin, Dünya Bankası ilişkilerinin evrildiği yerde alternatif kalkınma ve finans sağlayıcısı olma konumuna doğru ilerlemiştir. Çin, 2013 yılında Tek Kuşak, Tek Yol projesini başlatmıştır. Çin projesinin ilk hedefi, son on beş yılın dinamik Amerikan dış politikasına karşı korunmaktır. ABD’nin son yirmi yılda ki Büyük Stratejisi, NATO’nun kalıcı olarak genişletilmesini ve Trans-Pasifik Ortaklığı, Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı gibi girişimlerin başlatılmasını içermektedir. İkinci stratejik hedef ise Çin’in uluslararası finans sisteminde söz sahibi konuma taşımaktır. Nitekim Asya Altyapı Yatırım Bankası Yeni Kalkınma Bankası ve BRI (İpek Yolu Fonu) finansmanı, Çin’in pozisyonunu uluslararası para sisteminde güçlendirmektedir. Üçüncü bir husus, Tek Kuşak Tek Yol projesi yatırımları yoluyla Çinli firmaların merkezde olduğu küresel bir üretim sistemi kurularak küresel pazarlara ulaştırmaktır. Bununla beraber, ABD ve Çin’in Asya’da benzer hedefleri olduğundan çatışmadan kaçınıp işbirliği yapmak durumunda kalacaklardır.

Diğer yandan, ABD, yapay zekada küresel lider olmaya devam ederken Çin ise yenilikçi kapasitesini ve yerel yapay zeka endüstrisini geliştirmek için önemli kaynaklara yatırım yapmaktadır. Çin’in 2020 yılına kadar yapay zekada ABD ile gerçek bir pariteye ulaşmaya yönelik kısa vadeli hedefi, bugün buldukları yere bakıldığında iddialı görünmektedir. Mevcut büyüme oranlarında, 2030 yılına kadar dünyanın önde gelen yapay zeka gücü olmak, verili değilse de mümkündür. Zira İki ülke arasındaki teknolojik alışverişin 1990’lı yıllarda başlamasından bu yana bozulan ABD-Çin siber ilişkileri 2013 yılında doruk noktasına ulaştı. Zamanın Başkan Yardımcısı Joe Biden, Çin’den fikri mülkiyetin "kesin" hırsızlığına son vermesini isterken, Ulusal Güvenlik Danışmanı Tom Donilon, Çin siber saldırılarının "yalnızca bir ulusal güvenlik endişesi veya ABD hükümetinin bir endişesi olmadığını" söylemiştir. Nitekim Microsoft ile Çin devleti arasında sıkıntılı bir dönem söz konusu olmuştur. Diğer yandan Çin Dünya Bankası’nın beşeri sermayenin gelişimi üzerine verdiği önemi ile asimetrik olarak eğitime ve AR-GE bütçesine ve fikri mülkiyet haklarına azımsanmayacak derece yatırım yapmakta ve aşırı rekabete uyumlu beşeri sermayenin geliştirilmesine dair uyumlu stratejiler geliştirmektedir.

KAYNAKÇA

Aigrain, P., Chan, L. Guédon, J-C., Willinsky, J. Benkler, Y. (2008). The Wealth of Networks Policy. *Futures in Education*, 6(2), 152-175.

Asianisms (2016). Regionalist Interactions and Asian Integration. Marc Frey and Nicola Spakowski, (Ed). Singapore: NUS Press.

Bach, A., Shaffer, G. and Wolfson, T. (2013). Digital Human Capital: Developing a Framework for Understanding the Economic Impact of Digital Exclusion in Low-Income Communities. *Journal of Information Policy*, DOI: 10.5325/JINFOPOLI.3.2013.0247.

Birsay, C. (09.07.2021). Can Birsay'la Tekno-N, Erişim Tarihi: 13.07.2021. <https://www.ntvradio.com.tr/program/tekno-n/468>.

Birsay, C. (23.02.2021). Can Birsay'la Tekno-N, Erişim Tarihi: 12.03.2021. <https://www.ntvradio.com.tr/PodcastDetay/59763/vw8u8bxm/can-birsayla-tekno-n>.

Blanchard, J-M.F. (2007). China, Multinational Corporations, and Globalization: Beijing and Microsoft Battle over the Opening of China's Gates. *Asian Perspective*, 31(3), 67-102.

Bottelier, P. (2006). China and the World Bank: How a Partnership Was Built. *Stanford University, Working Paper*, (277), 1-30.

Cammack, P. (2002). *Neoliberalism, the World Bank, and the New Politics of Development*. In: *Development Theory and Practice* book, 157-178.

Cao, C. (2004). Challenges for Technological Development in China's Industry. *China Perspectives*, 54, 1-20.

Cheng, J.Y.S. (1988). China's Relations with The Two Superpowers in the Context of Modernization Diplomacy. *Asian Perspective*, 12(2), 157-192.

China and the world: Inside the dynamics of a changing relationship (2019). McKinsey Global Institute. <https://www.mckinsey.com/featured-insights/china/china-and-the-world-inside-the-dynamics-of-a-changing-relationship>

China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United States. CRS Report (25.06.2019), Erişim Tarihi: 19.03.2021, <https://www.everycrsreport.com/reports/RL33534.html>

Chow, S. (16.07.2015). How will China's innovation change the world? Erişim Tarihi: 29.03.2021, <https://www.weforum.org/agenda/2015/07/how-will-chinas-innovation-change-the-world/>

Çin "aile politikasını"değiştirdi: Üç çocuğa izin çıktı. Trt Haber (31.05.2021). Erişim: 06.05.2021, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/cin-aile-politikasini-degistirdi-uc-cocuga-izin-cikti-584944.html>

Clemens, M.A & Kremer, M. (2016).The New Role for the World Bank. *Journal of Economic Perspectives*, 30(1), 53-76.

Collin, M and Weil, D. (2018). The Effect of Increasing Human Capital Investment on Economic Growth and Poverty. Background Paper to the 2019 World Development Report.

Cursaru, A. (2019). What do past power transitions reveal about whether the U.S. and China are headed for war?

Çin 2020'de büyüyen tek ekonomi oldu. DW Türkçe (18.01.2021). Erişim Tarihi: 25.04.2021, <https://www.dw.com/tr/%C3%A7in-2020de-b%C3%BCy%C3%BCyen-tek-ekonomi-oldu/a-56261618>

Çin'de lüks tüketimde patlama. NTV (14.01.2021). Erişim Tarihi: 05.02.2021, <https://www.ntv.com.tr/video/ekonomi/cinde-luks-tuketimde-patlama,RhJJHxsEXkeiGMmFSFAZMg>

Çin'de tek çocuk politikası resmi olarak sona erdi. NTV (27.12.2015). Erişim Tarihi: 18.03.20221, <https://www.ntv.com.tr/dunya/cinde-tek-cocuk-donemi-sona-erdi,CAvLvYBhkSs78LcvIplow>

Çin uzaktan algılama özellikli "Yaogan-34" uydusunu fırlattı. *Msnhaber* (30.04.2021). Erişim Tarihi: 01.05.2021, <https://www.msn.com/tr-tr/haber/dunya/%c3%a7in-uzaktan-alg%c4%blama-%c3%b6zellikli-yaogan-34-uydusunu-f%c4%blatt%c4%bl/ar-BB1gefOk?ocid=wispr&li=BBpmdUa>

Dernberger, R.F. (2015). Economic Realities and China's Political. <https://doi.org/10.1080/00963402.1969.11455172>, 33-42.

Dobler, C. (2011). The Impact of Formal and Informal Institutions on Economic Growth: A Case Study on the MENA Region. Frankfurt: Peter Lang International Academic Publishers.

Dollar, D. (September 14, 2020). Reluctant Player: China's approach to international economic institutions. Erişim: 08.08.2020, <https://www.brookings.edu/articles/reliant-player-chinas-approach-to-international-economic-institutions/>

Drysdale, P. and Hardwick, S. (2018). China and the global trading system: Then and now. In China's 40 Years of Reform and Development. Ross Garnaut, Ligang Song and Cai Fang (Ed.). 543-575.

Dychtwald, Z. (2021). China's New Innovation Advantage. <https://hbr.org/2021/05/chinas-new-innovation-advantage>

Feinerman, J.V. and Lichtenstein, N. (1996). China and the World Bank. In: Are International Institutions Doing Their Job? *Cambridge University Press*, 397-401.

FT: Çin'de nüfus son 50 yılda ilk kez düştü: Uzmanlardan ekonomik kayıp uyarısı. NTV (28.04.2021). Erişim Tarihi: 04.04.2021, <https://www.ntv.com.tr/ekonomi/ft-cinde-nufus-son-50-yilda-ilk-kez-dustu-uzmanlardan-ekonomik-kayip-uyarisi,ZVf2VsFJ50CyOrzUb8BliQ>

Garrick, J. and Bennett, Y.C. (2018). Xi Jinping Thought. *China Perspectives*, 1-2 (113), 99-106.

Gåsemyr, H.J. (2020). China in the Sustainable Development Agenda:: Key Institutions for International Engagement. Research Report, Published by: Norwegian Institute of International Affairs (NUPI), 1-20.

Global Capital (2015). One Belt One Road: The Future for Infrastructure and Sustainable Financing. Sponsored by HSBC.

Godement, F., Rudolf, M., Julienne, M., Schwoob, M.H. and Isenring-Szabó, K. (2018). The United Nations of China: A Vision of The World Order, European Council on Foreign Relations, <http://www.jstor.com/stable/resrep2>, (1647), 1-34.

Govindarajan, V. and Bagla, G. (25.05.2020). As Covid-19 Disrupts Global Supply Chains, Will Companies Turn to India. . Erişim Tarihi: 25.05.2020, <https://hbr.org/2020/05/as-covid-19-disrupts-global-supply-chains-will-companies-turn-to-india>.

Habertürk (13.10.2021). ABD ile Çin'in arası bozuldu, İnegöllü mobilyacıların Amerika hayâli gerçek oldu. <https://www.haberturk.com/bursa-haberleri/91288318-abd-ile-cinin-arasi-bozuldu-inegollu-mobilyacilarin-amerika-hayali-gercek-oldu>

Harper, J.(25.02.2021). Çin'de 4.500 dolarlık elektrikli aracın satışı Tesla'yı ikiye katladı. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56191840>

Hong Vo, D., The Vo, A. and Minh Ho, C. (2020). Does Financial Integration Enhance Economic Growth in China? *Economies*, 8(3), 65, 1-18.

Hopper, P. (2006). Living with Globalisation. New York: Berg Publishing.

Huang, W. (2017). How does the one child policy impact social and economic outcomes? *IZA World of Labor* (387), doi: 10.15185/izawol.387, 1-11.

Huawei Çin'de geçildi: Pazarın yeni lideri Oppo. NTV (09.03.2020), Erişim Tarihi: 12.03.2020, <https://www.ntv.com.tr/teknoloji/huawei-cinde-gecildi-pazarin-yeni-lideri-oppo,d8XmYO4eD0qLYVFWFeEnJQ>

Huenemann, R.W. (2013). The World Bank and China: Future Prospects. *Asia & the Pacific Policy Studies*, 1(1), 251–256.

Innovative China New Drivers of Growth (2019).World Bank Group Development Research Center of the State Council, the People's Republic of China

Jain, R. (2014). China's March to Consumption-Based Growth: Compulsion, Measures and Constraints. *Journal of Third World Studies*, 31 (1), 219-234.

Joe Biden raises minimum wage to \$15 an hour for federal contractors. The Guardian, 27.04.2021, Erişim: 06.06.2021, <https://www.theguardian.com/us-news/2021/apr/27/joe-biden-minimum-wage-raise-federal-contractors>

Kagarlitsky, B., (2000). *The Twilight of Globalization*. Translated by Renfrey Clarke. USA: Pluto Press.

Kent, A. (2013). China's participation in international organisations. In *Power and Responsibility in Chinese Foreign Policy*. Y. Zhang and G. Austin (Ed.), 131-166.

Kenton, W. (2021). International Bank of Reconstruction and Development (IBRD). <https://www.investopedia.com/terms/i/international-bank-of-reconstruction-and-development.asp>

Kharas, H and Gertz, G. (2010). *The New Global Middle Class: A Cross-Over from West to East*. Draft version of Chapter 2 in "China's Emerging Middle Class: Beyond Economic Transformation" (Cheng Li, editor), Washington, DC: Brookings Institution Press, 1-14.

Knight, J. (2014). Inequality in China: An Overview. *The World Bank Research Observer*, 29(1), 1-19.

Küçük, Ö. (2019). Dünya Bankası ve İktisadi Büyüme Formülü: Yabancı Sermayenin Harekete Geçirilmesi. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 501-523.

Lawder, D. (2020, 16th September). U.S. readies bans on cotton, tomato imports from China's Xinjiang. Access date: 19.02.2020, <https://www.reuters.com/news/picture/us-readies-bans-on-cotton-tomato-imports-idUSKBN25Z29N>

Lewin, A.Y, Kenney, M. & Murmann, J.P. (2016). *China's innovation challenge: an introduction*. In the book *China's Innovation Challenge Overcoming the Middle-Income Trap* Edited by Arie Y. Lewin, Martin Kenney and Johann Peter Murmann, England: Cambridge University Press. 1-31.

Li, H., Loyalka, P., Rozelle, S. ve Wu, B. (2017). Human Capital and China's Future Growth. *The Journal of Economic Perspectives*, 31(1), 25-47.

Lo, D. (2009). China versus the Washington Consensus: The Anomaly for World Bank Advocacy Research. School of Oriental and African Studies University of London, No.164.

Magri, P. (2019). Introduction. In: *China's Race to Global Technology Leadership Report*. Alessia Amighini (Ed.) DOI 10.14672/67059614, Milan: ISPI.

Majid, N. (2015). The Great Employment Transformation in China. ILO Working Paper No. 195, 1-75.

Maull, H.W. (2018). Autism in Foreign Policy In the book named *New Realities in Foreign Affairs: Diplomacy in 21st Century*. (Ed. Volker Stanzel). SWP Research Paper 11, 50-57,

Nairn, T. ve James, P. (2005). *Global Matrix: Nationalism, Globalism and State-Terrorism*. USA: Pluto Press.

Özdemir, Ö. (10.12.2021). Çin, Türkiye'nin örnek aldığı ekonomi modelini neden değiştirmek istiyor? BBC News, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-59601815>

Paradise, J.F. (2013). The New Intellectual Property Rights Environment in China: Impact of WTO Membership and China's "Innovation Society" Makeover. *Asian Journal of Social Science* (41), No. 3/4, 312-332.

Park, S. (2007). The World Bank Group: Championing Sustainable Development Norms? *Global Governance*, 13(4), 535-556.

Patnaik, P. (1995). Nation-State in the Era of 'Globaliaton. *Economic and Political Weekly*, 30 (33), 2049-2053.

Promoting Innovation and Market Competition are key to China's Future Growth. The World Bank (17.09, 2019). Erişim Tarihi: 27.08.2021, <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2019/09/17/promoting-innovation-and-market-competition-are-key-to-chinas-future-growth>

Ravallion, M. (2008). Are There Lessons for Africa from China's Success against Poverty? The World Bank Development Research Group, *Policy Research Working Paper 4463*, 1-31.

Roland, G. (2000). *Transition and Economics*. Cambridge, Massachusetts, London, England: The Mit Press.

Scott, Morris and Zhang Haibing (2017). Sustainable Development. Parallel Perspectives on the Global Economic Order (Report Title). Center for Strategic and International Studies (CSIS) (2017) Report Editor(s): Daniel Remler, Ye Yu

Sezen, S. (2007). Çin Halk Cumhuriyeti'nde sosyalist piyasa ekonomisinde dönüşüm. *Amme İdaresi Dergisi*, 40(1), 27-56.

Steinbock, D. (2012). The Case For Huawei In America Erişim Tarihi: 26.03.2021, https://www.researchgate.net/publication/265426201_THE_CASE_FOR_HUAWEI_IN_AMERICA

Sun, Y., & Cao, C. (2020). The dynamics of the studies of China's science, technology and innovation (STI): a bibliometric analysis of an emerging field. *Scientometrics* (124), 1335–1365.

The China Effect on Global Innovation. McKinsey Global İnstitute (October, 2015), https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/business_functions/strategy_and_corporate_finance/our_insights/chinas_innovation_imperative/the_china_effect_on_global_innovation.ashx

The Human Capital Project: Frequently Asked Questions. World Bank (2021). <https://www.worldbank.org/en/publication/human-capital/brief/the-human-capital-project-frequently-asked-questions>

The impact of new technologies on the labour market and the social economy. European Parliamentary Research Service (01.03.2018). Erişim Tarihi: 19.03.2021, https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_STU%282018%29614539.

The White House (25.09.2015). FACT SHEET: U.S.-China Economic Relations. <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/09/25/fact-sheet-us-china-economic-relations>

The World Bank (November 11, 2019). World Bank Statement on Review of Project in Xinjiang, China. Erişim Tarihi: 22.06.2021, <https://www.worldbank.org/en/news/statement/2019/11/11/world-bank-statement-on-review-of-project-in-xinjiang-china>

The World Bank in China. (2021). Erişim Tarihi: 25.07.2021, <https://www.worldbank.org/en/country/china/overview>.

UNCTAD (2021). Technology and Innovation Report 2021. United Nations Publications, eISBN: 978-92-1-005658-8

Vermeiren & Dierckx (2012). Challenging Global Neoliberalism? The global political economy of China's capital controls. *Third World Quarterly*, 33(9), 1647-1668.

Wade, R. (2003). Japan, the World Bank, and the Art of Paradigm Maintenance: *The East Asian Miracle* in Political Perspective.1-34. *Economic and Political Weekly*, 47(25), 17-18.

Wade, R. H. (2012). The Politics behind World Bank Statistics: The Case of China's Income.

Wang, Y. Li, X., Abdou, H.A. and Ntim, C.G. (2015). Financial development and economic growth in China. *Investment Management and Financial Innovations*, 12(3), 8-18.

Weber, M. (2005). The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism. (Translator: Talcott Parsons), London and New York: Routledge.

Wei, S-J., Xie, Z and Zhang, X. (2017). From "Made in China" to "Innovated in China": Necessity, Prospect, and Challenges. *Journal of Economic Perspectives*, 31(1), 49-70.

World Bank Group (2010). Innovation policy: a guide for developing countries: Main report (English). Washington, Erişim Tarihi: 24.06.2021, <http://documents.worldbank.org/curated/en/251181468340760891/Main-report>

World Bank Group (2013). Support for Innovation and Entrepreneurship. Erişim Tarihi: 31.03.2021, <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/16665>

World Development Report (2019).The Changing Nature of Work. Erişim Tarihi: 23.05.2021, <https://documents1.worldbank.org/curated/en/816281518818814423/pdf/2019-WDR-Report.pdf>

World Development Report (2020). Trading for Development In the age of Global Value Chains. Erişim Tarihi: 25.04.2020, <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2020>

Xia, H., Tan, Q., and Bai, J. (2018). Corruption and Technological Innovation in Private Small-Medium Scale Companies: Does Female Top Management Play a Role? *Sustainability* 10(7), DOI: 10.3390/su10072252

Xiaomi ABD'de kara listeye alındı! (16.01.2021). CNN Türk, Erişim Tarihi: 12.03.2021, <https://www.cnnturk.com/teknoloji/xiaomi-abdde-kara-listeye-alindi>

Xing, Y. (2011). China's High-Tech Exports: The Myth and Reality. *Asian Economic Papers*. 13(1). 1-13.

Xinhuanet (28.09.2021). China's economic strength increases significantly: white paper. http://www.news.cn/english/2021-09/28/c_1310214211.htm

Xu, W., Qin, X., Li, X., Chen, H., Frank, M., Rutherford, A., Reeson, A., ve Rahwan, I. (2021). Developing China's workforce skill taxonomy reveals extent of labor market polarization, *Humanities And Social Sciences Communications*, 187, 1-10.

Yueh, L. (2013). What Drives China's Growth? *National Institute Economic Review*, February 2013, No. 223 (February 2013), R4-R15

Zhang, S., Zhao, X., Yuan, C., Wang, X. (2020). Technological Bias and Its Influencing Factors in Sustainable Development of China's Transportation. *Sustainability*, 12, doi:10.3390/su12145704

Zhu, Z. (2005). Power Transition and U.S.-China Relations: Is War Inevitable? *Journal of International and Area Studies*, 1(12), 1-24.

Zou, M. & Lansbury, R.D. (2009). Multinational corporations and employment relations in the People's Republic of China: the case of Beijing Hyundai Motor Company. *The International Journal of Human Resource Management*, 20(11), 2349–2369.